

25 jaar MUHKA in Antwerpen

“ Ceci n’est pas une musée”.

Maandag j.l. programmeerde de TV zender EEN de documentaire betreffende het ontstaan van het MUHKA, Museum Hedendaagse Kunst Antwerpen. Het was een interessant verhaal met daarin het hoofdaccent op de oprichting van het ICC in het Koninklijk Paleis op de Meir. De bezielende kracht was Flor Bex die in dit statisch gebouw een tsunami van tentoonstellingen bracht om de diverse aspecten van de actuele kunststromingen een platform te geven. Het ICC werd een begrip maar eindigde in een schorsing van Bex en een sluiting. De grootste ontgoocheling voor Bex was getwijfeld het slopen van het pand langs de Kaaien waarin de jonge Amerikaanse kunstenaar Gordon Matta-Clark (1943-1978) zijn laatste werk realiseerde. Het idee om een nieuw museum te combineren met dit werk werd niet meer mogelijk. Een uniek gemiste kans voor Antwerpen.

Bex was eerlijk en erg duidelijk, hij kreeg zijn museum als compromis. Als tegenprestatie voor het beëindigen van een juridische procedure kreeg hij van de liberale minister voor Cultuur Karel Poma “zijn” museum op Antwerpen Zuid. Poma had ook een voortel, een pand inclusief de architect. Ik heb mij toen erg verzet tegen de aanstelling van Michel Grandsart als architect, zoals ook veel andere architecten en de AU (ArchitectenUnie). Een overheidsopdracht bekomen omdat hij de connecties had met de eigenaar van een pand was niet correct. De verbouwde silo is in mijn ogen een mislukking geworden omdat het industrieel karakter totaal verdween achter de witte bepleistering. In de documentaire kwam ook Luc Deleu aan het woord en benadrukte het industrieel karakter van het pand. Van de ruwe zeggingskracht van het beton bleef door de ingreep van de architect niets meer over. Na 25 jaar mag men ook de vraag stellen: wat heeft die GRAND s (ART) nadien nog geproduceerd?

Anno 2012 verloopt de aanstelling van een ontwerper voor een overheidsgebouw op een totaal andere wijze. Met de “Open Oproep” van de Vlaamse Bouwmeester is een opmerkelijke verbetering gekomen in de opdrachttoekenning en de architectonische kwaliteit. In de documentaire stelde Bex voor om het gehele gebouw te verkopen aan de privé sector om op deze locatie luxe appartementen te bouwen. Met de opbrengst kon men op een andere locatie opnieuw beginnen. Hij voegde daar aan toe dat zijn opvolger deze piste niet verder heeft onderzocht.

In bijlage het artikel dat ik in 1985 schreef voor het Nederlands vakblad Wonen / TABK (nr. 8 / 1985). Een stuk geschiedenis en ook ergernis.

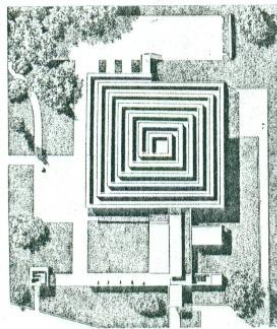
Marc Dubois
November 2012.

Nieuw museum zonder verzameling voor Antwerpen

Het idee om te Antwerpen een Museum voor Hedendaagse Kunst te realiseren ontstond in de jaren '50. In 1966 werd een prachtig ontwerp van architect Léon Stynen afgewezen en in 1970 werd besloten Le Corbusiers nooit gerealiseerde ontwerp voor het 'Musée à Croissance Illimitée' te bouwen. Op het laatste ogenblik werden de reeds aangevangen werkzaamheden stopgezet. Het verhaal kreeg eind vorig jaar een zeer plotselinge ontknoping: dit najaar voorziet men reeds de opening van het museum in een gerenoveerd industrie pand. In januari jongstleden toen men een verbouwingsvergunning kreeg voor het museum, had men echter nog geen conservator en zelfs geen eigen verzameling. Bij deze gang van zaken kan men heel wat vragen stellen over het museumbeleid in Vlaanderen.

Eén van de belangrijkste kunstmanifestaties in Vlaanderen na 1945 is de Biennale voor beeldhouwkunst in het Antwerpse Middelheimpark. Deze exposities gaven de nodige impulsen om te streven naar de bouw van een centrum voor hedendaagse kunst. In 1966 werd een eerste ontwerp gemaakt door architect Léon Stynen op een terrein gelegen aan de Scheldekaaien in de nabijheid van het Steen en het historisch stadscentrum. Het langwerpige volledig op pilotis staande gebouw vormde een schakel tussen het water en de stad. Dit sterke architectonische ontwerp werd echter door het stadsbestuur afgekeurd omdat de lokatie aan de kaaien de havenactiviteiten zou belemmeren. Vier jaar later deed men het voorstel het museum onder te brengen in een afgedankt winkelpand in het stadscentrum, wat echter op verzet stuitte, onder anderen van Stynen. In hetzelfde jaar deed Stynen het voorstel om Le Corbusiers niet uitgevoerde project 'Musée à Croissance Illimitée' (1939) te bouwen op een terrein gelegen aan de Linker Scheldeoever. Stynen beschouwde dit spiraalvormige museum met onbepaalde uitbreidingsmogelijkheden en een grote flexibiliteit als een geschikt model voor een museum maar zag in de realisering hiervan ook een unieke kans om Antwerpen een tweede werk van Le Corbusier te schenken. Op voorstel van burgemeester Craeybeeck werd de lokatie verplaatst naar het Middelheimpark. Antwerpen kreeg het bouw dossier gratis aangeboden door de Fondation Le Corbusier en Stynen was bereid de bouw pro deo te begeleiden.

Zowel het ministerie voor Cultuur als het stadsbestuur waren enthousiast en op 12 september 1970 legde minister Van Mechelen de eerste steen. De reeds aangevangen bouw moest echter stopgezet worden na tussenkomst van L. Hendrickx, Directeur-Generaal van de Centrale Administratie van Stedebouw, met als motivering dat het Middelheimpark een groene zone is. Een betwistbare beslissing aangezien hetzelfde bestuur voor hetzelfde park in 1969 wel een bouwvergunning

Le Corbusier, Musée à Croissance Illimitée (1939).

had afgegeven voor de bouw van een beeldenvijljoen van architect Renaat Braem. Het niet doorgaan van het Le Corbusierproject betekende voor Stynen een zware ontgoocheling maar vooral een gemiste unieke kans voor België. In plaats van de realisering van een nieuwbouwproject opteerde men voor het openstellen van het Koninklijk Paleis op de Meir als internationaal cultureel centrum. Het daar gevestigde ICC, onder de dyna-

mische leiding van Flor Bex, vormt een belangrijke pool voor de hedendaagse kunst in Vlaanderen.

Het werd stil rond een eventueel nieuw museum tot eind vorig jaar bleek dat minister K. Poma in 1983 al een oud industrie pand had aangekocht met de bedoeling dit tot museum te verbouwen. Het gaat om een voormalige graansilo aan de Leuvenestraat in de omgeving van de gedempte Zuiderdokken. Zowel deze aankoop, als de aanstelling van de Antwerpse architect Michel Grandsart die de opdracht kreeg het pand te verbouwen vonden plaats onder een verdachte geheimhouding.

Eind november vorig jaar ageerde de Architecten Unie, de grootste beroepsvereniging in Vlaanderen tegen deze gang van zaken. Met een persconferentie informeerde men de pers niet alleen over het verhaal van het Antwerpse Museum, maar tevens over de manier waarop de overheid haar belangrijke projecten realiseert. Vooral het onttrekken van projecten aan de openbaarheid werd fel geheld. Ook het gebrek aan door de overheid georganiseerde architectuurprijsvragen werd aangeklaagd. Behalve de WISH-prijsvraag voor sociale woningbouw worden zeer zelden ideeën-

De voormalige graansilo aan de Leuvenestraat in Antwerpen. In dit pand zal het nieuwe Museum voor Hedendaagse Kunst gevestigd worden. (Foto Marc Dubois.)

wedstrijden uitgeschreven als middel om tot een betere architectuur te komen. De AU pleitte ervoor dat de keuze van de ontwerper voor belangrijke openbare gebouwen zou gebeuren op basis van reeds gerealiseerd werk. Wat betreft het museum kan men de vraag stellen waarom meer talentvolle Antwerpse architecten als B. van Reeth, G. Baines of J. Crepain niet in aanmerking zijn gekomen.

In zijn reactie motiveerde minister Poma zijn handelswijze met het argument dat een met de diepste stilte omgeven behandeling van dit dossier de enige manier is om het project vlug te realiseren. Wel vergat hij te vermelden dat de snelheid van realiseren niets te maken heeft met een eventueel reeds geplande openingstentoonstelling maar dat hij als Antwerpenaar zijn nieuwe museum wil openen vóór het begin van de komende verkiezingen in de maand december. Eind januari kreeg het ministerie een verbouwingsvergunning maar toen had de minister nog geen conservator aangewezen. Het meest verbazingwekkende feit is echter dat het museum geen collectie bezit. Wat men bij de opening zal tonen blijft dus een open vraag. Vermoedelijk zullen het werken van Belgische kunstenaars zijn die het ministerie jaarlijks aankoopt. Van een verzameling met visie zal wel geen sprake zijn.

Hierbij kan men de vraag stellen of het beleid de juiste prioriteiten kan of wil leggen. In Gent zoekt conservator Jan Hoet reeds jaren naar een nieuw onderdak voor zijn internationaal gewaardeerde verzameling hedendaagse kunst (zie *Wonen-TABK* nr 9, 1983). In plaats van een uitbreiding van dit belangrijkste museum voor hedendaagse kunst in België koos minister Poma voor de oprichting van een nieuwe museum dat nog niet eens een verzameling bezit.

Sinds drie jaar is minister Poma's beleid gericht op het steunen van kleine museumprojecten, wat reeds positieve resultaten heeft opgeleverd. Gezien de vrij lage budgetten opteerde men vrijwel altijd voor de aankoop van bestaande panden voor de inrichting van nieuwe museale ruimten.

Door dit beleid kon de provincie West-Vlaanderen een voormalig warenhuis te Oostende aankopen voor het Museum voor Moderne Kunst. Dit gebouw uit 1950, ontworpen door G. Eysselinck, opent ook eind 1985 haar deuren. Er is echter een groot verschil: conservator Van den Bussche bouwde in Oostende reeds jaren aan een specifieke verzameling Belgische kunst.

Een vergelijking tussen beide musea zal in het najaar van 1985 genoeg stof opleveren voor een discussie over de zin of onzin van een museumfunctie voor bestaande panden.